अथ श्रीस्वस्थानी व्रत-कथा मूल प्रारम्भः

कैलासशिखरे रम्ये नानाधातुप्रशोभिते ।
कल्पवृक्षोद्यानयुक्ते कामधेनुविराजिते ॥ १ ॥
चिन्तामण्यादिसंयुक्ते चाष्टसिद्धिसमन्विते ।
सुखासीनं जगन्नाथं ज्ञानमुद्रायुतं शिवम् ॥ २ ॥
ब्रह्मेन्द्रविष्णुभिर्वन्द्यं सौम्यरूपधरं पतिम् ।
प्रणम्य शिरसाऽपृच्छत् पार्वती परमेश्वरी ॥ ३ ॥

श्रीपार्वत्युवाच-

भक्तवत्सल सर्वज्ञ देव - देव जगत्पते ।
ब्रूहि मे परमेशान व्रतं त्रैलोक्यदुर्लभम् ॥ ४ ॥
को धर्मः सर्वधर्माणां भवतः परमो मतः ।
सुराऽसुरास्तथा नागा महाचार्यास्तथा सुराः ॥ ५ ॥
भ्रातरो विविधाः सन्ति तथान्ये विविधाः नराः ।
यद्वैधव्यहरं पुण्यं स्वस्थानस्थितिहेतुकम् ॥ ६ ॥

श्रीमहादेव उवाच-

साधु साधु महादेवि यत्वयाऽहं प्रबोधितः ।
संक्षेपेण प्रवक्ष्यामि बह्वर्थं व्रतमुत्तमम् ॥ ७ ॥
माघस्य पूर्णिमायां तु स्वस्थानीव्रतमाचरेत् ।
आवयोः पूजयेत्तत्र प्रतिमां मण्डले शुभे ॥ ८ ॥

चन्दनाक्षतपुष्पादि गृहीत्वा ध्यानमाचरेत् ।
सुवर्णवर्णदीप्ताभां त्रिनेत्रां कमलाऽऽननाम् ॥ ९ ॥
सिंहासनसमासीनां सर्वालङ्कारभूषिताम् ।
निलोत्पलाऽभयां वामे दक्षिणे वरदाऽभयाम् ॥ १० ॥
खड्गचर्मधरां चोर्ध्वं वामदक्षिणयोः क्रमात् ।
चतुर्भुजां च मां तत्र पूजयेत् वृषकेतुनाम् ॥ ११ ॥
नीलोत्पलाभये वामे वरशूले च दक्षिणे ।
एवं ध्यात्वा महादेवीमर्घ्यं चाऽथ प्रदापयेत् ॥ १२ ॥
अष्टोत्तरशतैः पुष्पैः फलधूपान्नचन्दनैः ।
पूजयेद् वै महादेवौ जगतः परमेश्वरौ ॥ १३ ॥
ततो गोधूमचूर्णेन सतिलेन गुडेन च ।
गर्भं कृत्वा तु पक्तव्यं सर्पिषाऽष्टोत्तरं शतम् ॥ १४ ॥
पूपकं परमेशानि तद्वै भक्त्या निवेदयेत् ।
ततोऽष्टपूपं संगृह्य शुक्लवस्त्रेण वेष्टयेत् ।
पीतवस्त्रेण सम्बध्य पूजयेत् पतिबुद्धिना ॥ १५ ॥
पत्ये दद्यात् भक्षणार्थं वा दद्यात् मित्रपुत्रयोः ।
एतान् न लभते या तु सा नद्यां वाहयेद मुदा ॥ १६ ॥
प्रदक्षिणीकृत्य ततः आवां वै श्रद्धयाऽन्विता ।
ब्राह्मणान् भोजयित्वा तु दक्षिणां च प्रदापयेत् ॥ १७ ॥
स्वयं शतं तु भोक्तव्यं रात्रौ जागरणं चरेत् ।
ततो विसर्जनं कृत्वा जले तन्मण्डलं क्षिपेत् ॥ १८ ॥

वर्षे वर्षे व्रतं कुर्यात् स्वस्थानीनामकं शुभम् ।
एतद्व्रतफलैर्देवि संख्यातुं नैव शक्यते ॥ १९ ॥
गोशतं च सहस्रञ्च परिष्कार - विभूषितम् ।
कन्यादानान्नदानानां वाजिवारण - कोटिशः ॥ २० ॥
वस्त्र - रत्नमहादानं तिल - काञ्चनमेव च ।
राजसूयाश्वमेधाभ्यां यत्फलं समवाप्यते ॥ २१ ॥
तत्सर्वं समवाप्नोति व्रतेनाऽनेन सुन्दरि ।
व्रतानां च शिरोरत्नं स्त्रीणां चैव विशेषतः ॥ २२ ॥
त्रिवर्गं तु समालभ्य प्राप्यते परमागतिः ।
इत्येतत् कथितं देवि किमन्यत् श्रोतुमिच्छसि ॥ २३ ॥

श्रीपार्वत्युवाच—

तत्कथां श्रोतुमिच्छामि सर्वचेतोरमां शुभाम् ।
कथयस्व महादेव यदि योग्याऽस्ति मे प्रभो ॥ २४ ॥

श्रीमहादेव उवाच—

साधु देवी त्वया दत्तं तत्कथा - श्रवणे मनः ।
तव प्रीत्यै प्रवक्ष्यामि सावधानतया शृणु ॥ २५ ॥
पुराऽऽसीद् ब्रह्मपुर्यां वै शिवभट्टो महातपाः ।
षट्कर्मनिरतो विप्रः सर्वशास्त्रार्थपारगः ॥ २६ ॥
पूर्वजन्मविपाकेन नाऽलभेत् सन्ततिं द्विजः ।
तस्य पत्नी सती नाम्नी नित्यं या पतिदेवता ॥ २७ ॥
विषण्णा ह्यतिदुःखेन पृच्छति ब्राह्मणी पतिम् ।
आजन्मपापिनी काऽहं न जाने किं मया कृतम् ॥ २८ ॥

पुत्रः पुत्री न मे किञ्चित् वृथा जन्म गतं मम।
भार्यावचनमाकर्ण्य पतिः स्वस्थ्यं जगाद ह ॥ २९ ॥
एतिस्मन्नन्तरे काले जायापत्योः किलाऽग्रतः।
तयोः पुण्यप्रभावेण तत्रैका गौः समागता ॥ ३० ॥
गवां तयोरग्रतस्तु गोमयं वै ससर्ज ह।
समुत्पन्ना ततो दृष्टा कन्या रूपवती शुभा ॥ ३१ ॥
सर्वलक्षण संयुक्ताऽपत्यत्वङ्गीकृता च सा।
धनधान्यादिसम्पूर्णा लक्ष्मीवत् प्राप्य तां द्विजः ॥ ३२ ॥
चकार शङ्ख-वाद्यादि-मृदङ्गाह्लादमुत्सवम्।
ददौ नाम यथान्यायं गोमया भट्टिनीति सः ॥ ३३ ॥
अनेकपुण्यकर्माणि श्रद्धया स चकार ह।
प्रत्यहं वद्र्धते कन्या शुक्लपक्षे यथा शशि ॥ ३४ ॥
तत् पुण्यधर्षिताः सर्वे त्रस्ताः शक्रादयः सुराः।
कैलाशं तु समागम्य मां सर्वं ज्ञाप्य तत्वतः।
अभयं च मया दत्तं गच्छ शक्र यथासुखम् ॥ ३५ ॥
शक्र स्वस्थानमायातो मयाऽज्ञप्तो विचक्षणः।
तत्कालेऽहं महादेवि! बभ्राम भूमिमण्डले ॥ ३६ ॥
कपालिवेशो भिक्षार्थं तद् - द्विजद्वारमागतः।
डमरूम् वादयित्वा तु ययाचे विप्रमन्दिरे ॥ ३७ ॥
एतस्मिन्नन्तरे काले सा कन्या गर्वगौरवात्।
तच्च वाद्यं न शुश्राव कुसुमैः क्रीडती स्थिता ॥ ३८ ॥

श्रुत्वा माता तु तच्छब्दं शीघ्रं कन्या जगाद ह।
दीयतां तत्करे पुत्री ! राशिरन्नस्य विद्यते॥ ३९ ॥
नातुर्वचनमाकर्ण्य भिक्षां धृत्वाऽग्रतो गता।
भिक्षुरूपः क्रोधयुक्तः शापं तस्यै ददौ तदा॥ ४० ॥

भिक्षुरुवाच—

त्वद्भिक्षां नैव गृह्णामि श्रृणु ब्राह्मणकन्यके।
अशीति वयसा वृद्धः पतिस्तव भविष्यति॥ ४१ ॥
इति शापं ततः श्रुत्वा रुरोदातीव विह्वला।
धीमती जननी कन्यां सान्त्वयामास यत्नतः॥ ४२ ॥
कालेनाऽल्पेन सा देवी गोमयोद्भवसुन्दरी।
गोमयेति च विख्याताऽभवत् वा दशवार्षिकी॥ ४३ ॥
पतिं योग्यतरं तस्यै गतो मार्गयितुं पिता।
द्विजो जामातृयोग्यो हि न प्राप्तः शिवशर्मणा॥ ४४ ॥
विश्रान्तः स्वगृहं प्राप्य शिवशर्मा सुदुःखितः।
भिक्षुकस्य तु शापेन दैवेन प्रतिपादितः॥ ४५ ॥
ब्राह्मणोऽतीव वृद्धश्च कन्यां याचितुमागतः।
जटालम्बितदीर्घाङ्गः कम्पितश्चातिदुर्बलः॥ ४६ ॥
कुब्जः कुवेशो बधिरः पश्चिमे वयसि स्थितः।
अन्यद्विजस्याऽलाभेन तस्य शापभयेन च॥ ४७ ॥
पूर्वशापं चाऽनुस्मृत्य तस्मै दुहितरं ददौ।
कन्यादानं चकाराऽसौ शुभलग्ने शुभे दिने॥ ४८ ॥

ततस्तु शिवभट्टेन पालितो दुहितु पतिः।
कालेन ज्वरपीडार्तो शिवशर्मा दिवं ययौ ॥ ४९ ॥
तत्पत्नी पतिना सार्द्धं सतीत्वं च समागता।
गोमया चातिः दुःखार्ता पतिना सह तिष्ठति ॥ ५० ॥
क्लेशैर्युतानिमलिना भोक्तुं पातुं न विन्दति।
तस्यां तु गर्भः संजातो हर्षशोकविवद्र्धनः ॥ ५१ ॥
सीमन्तोन्नयनं कृत्वा विप्रः पुंसवनादिकम्।
एकमासावधिं कृत्वा भिक्षार्थं वृद्धब्राह्मणः ॥ ५२ ॥
पत्नी प्रबोधयित्वा तु ततो देशान्तरं गतः।
सशीतज्वरपीडार्तो ममाराऽरण्यके द्विजः ॥ ५३ ॥
गोमया ब्रह्मणी सा च निर्जने निजमन्दिरे।
स्थित्वा ग्राम्यजनेनैव पालिता पतिदेवता ॥ ५४ ॥
गोमया दशमे मासि सुषुवे तनयं शुभम्।
द्विजश्रेष्ठैस्तस्य नाम नवराजेति कीर्तितम् ॥ ५५ ॥
याचिताऽन्नेन सा माता कारयामास सत्तमैः।
चूडा - व्रत - विवाहादि - सर्वकर्माणि तस्य वै ॥ ५६ ॥
यौवनोद्भेदवयसि नवराजो द्विजोत्तमः।
वसन् गृहेऽतिदुःखेन संयुतो मातृवत्सलः ॥ ५७ ॥
मातरं परिपप्रच्छ षोडशाब्दोऽतिसाहसी।
भोऽम्ब तातोऽस्ति क्व गतःसत्यं कथय मा मृषा ॥ ५८ ॥

इति पुत्रवचः श्रुत्वा सा माता रूदती सती ।
जगाद वचनं पुत्रम् भर्तुश्चरितसंयुतम् ॥ ५९ ॥
त्वयि गर्भस्थिते पुत्र ! तातस्ते भिक्षितुं गतः ।
क्व तिष्ठति न जानामि जीवितो वा मृतोऽथवा ॥ ६० ॥
इति मातृवचः श्रुत्वा नवराजोऽतिधार्मिकः ।
अम्वामाश्वासयामास हेतुभिः शास्त्रबोधितैः ॥ ६१ ॥
पित्र्युद्देशे गमिष्यामि तवाऽनुज्ञां विधाय च ।
पुत्रस्य परमो धर्मः पितृसेवाऽपरो न हि ॥ ६२ ॥
जीविते वाक्यकरणात् क्षयाहे भूरिभोजनात् ।
गयायां पिण्डदानाच्च त्रिभिः पुत्रस्य पुत्रता ॥ ६३ ॥
एवं प्रबोध्य जननीमनुज्ञां प्राप्य स द्विजः !
प्रबोध्य युवती भार्या पाथेयं परिगृह्य च ॥ ६४ ॥
यात्रां तु विधिना कृत्वा ततो देशान्तरं गतः ।
ग्रामाद्ग्रामान्तरं गच्छन् तातमन्वेषयन् द्विजः ॥ ६५ ॥
सुश्राव स ग्राम्यमुखात् निश्चितं पितरं मृतम् ।
रूरोदातीव दुःखार्तो हा तात ! जनकेति वै ॥ ६६ ॥
गंगातीरं ततो गत्वा चक्रे श्राद्धम् विधानतः ।
अथ स्नुषा गोमयाया दुःखात् पितृगृहं गता ॥ ६७ ॥
तदा स गोमयोद्भूता ग्रामंतत् त्यज्य लज्जया ।
वस्त्रहीनाऽतिमलिना नदीनिकटवासिनी ॥ ६८ ॥
एरण्डपादपाकीर्णे तृणकुट्यन्तरे स्थिता ।
कोद्रवान्नं सदा भुक्त्वा सूत्रकर्तनकर्मतः ॥ ६९ ॥

कर्मणा सातिदुःखेन साध्वी कालं न्यवर्तयत् ।
यदा कैलासशिखरे लक्ष्मी देवी सरस्वती ॥ ७० ॥
सर्वदेवगणैर्युक्तश्चक्रुस्तद् व्रतमुमत्तम् ।
तदा मर्त्योपदेशार्थं स्वाश्रमात् नारदो मुनिः ॥ ७१ ॥
आगतस्ताभिराज्ञप्तो गच्छ लोकहिताय वै ।
एतद्यथा मर्त्यलोके सञ्चारि स्यात् तथा कुरु ॥ ७२ ॥
इत्याज्ञां स मुनिः प्राप्तो गतवान् मर्त्यविष्टपम् ।
पृथ्वीमण्डलमध्येऽथ दरिद्रः को भवेदिति ॥ ७३ ॥
चिन्तयामास तत्त्वज्ञः परोपकरणप्रियः ।
गोपालं परिपप्रच्छ को दरिद्रः क ईश्वरः ॥ ७४ ॥
गोपालस्तु ततो वाक्यमुवाच प्रान्तरे स्थितः ।
दुःखिनीनां न काऽप्यस्ति गोमयाया परा भुवि ॥ ७५ ॥
गोपालवचनं श्रुत्वा गतस्तत्सन्निधौ मुनिः ।
ब्राह्मणीमाह्वयामास द्वारि स्थित्वा पुनः पुनः ॥ ७६ ॥
धर्मोपदेशं श्रृण्वन्ति स्वस्थानी - व्रतमुत्तमम् ।
यथाविधानं वक्ष्यामि गोमये तद् व्रतं कुरु ॥ ७७ ॥
इत्युक्त्वा नारदो धीमानुवाच सकलं विधिम् ।
ततः साऽऽनन्दसंयुक्ता प्रणम्य मुनिसत्तमम् ॥ ७८ ॥
तस्मै पीठासनं दत्वा संवेश्य च गृहान्तरम् ।
आतिथ्य तस्य वै कर्तुं मनसा परिचिन्त्य सा ॥ ७९ ॥
गृहे च नास्ति मे किञ्चित्किं करोमीति दुःखिता ।
कर्तितं सूत्रमादाय ताम्बूलार्थं जगाम ह ॥ ८० ॥

ताम्बूलं पूगसहितं गृहीत्वा गृहमागता।
तावदेव गृहे तस्या निधिं दत्वा गतो मुनिः॥ ८१॥
ब्राह्मणी गृहमायाता न ददर्श मुनिश्वरम्।
गृहसम्मार्जनं चक्रे विषादेन युता सती॥ ८२॥
भद्रपीठं समुत्थाप्य तत्र दृष्टो निधिस्ततः।
व्रतोपदेशमात्रं वै नाऽयं दातुं मुनीश्वरः॥ ८३॥
धर्मव्याजैर्निधिमपि मह्यं दातुं समागतः।
इत्यानन्देन मनसा जग्राह निधिमुत्तमम्॥ ८४॥
ततः सा तद् व्रतं चक्रे मुनिनाऽभिहितं यथा।
पूपाष्टकं तु संस्थाप्य पुत्रागमनकांक्षया॥ ८५॥
स्वयं शतं सा बुभुजे सिताक्षीरघृतैर्युतम्।
तद् व्रतस्य प्रभावेण रात्रौ तत्पुत्र आगतः॥ ८६॥
आशीर्भिरर्चयामास सूनुनाऽसौ नमस्कृता।
तत् प्रसाद स पुत्राय ददौ सा गोमयोद्भवा॥ ८७॥
दत्तं पूपं स बुभुजे सिताक्षीरघृतैर्युतम्।
परस्परकथां कृत्वा ह्युभाभ्यां गमिता निशा॥ ८८॥
प्रातस्ततः सा जननी नवराजमुवाच ह।
गङ्गातीरं हि गत्वा त्वं स्नानं कुरु च पुत्रक।
ततो विश्वेश्वरं देवं ध्यानेन परिचिन्तय॥ ८९॥
इति मातृवचश्श्रुत्वा कृतगङ्गाप्लवो द्विजः।
कृत्वा वैश्वेश्वरीं पूजां महास्तोत्रमुवाच ह॥ ९०॥

यं वै वेदो वेद नो नैव विष्णुर्य वा वेधा नर्षयो नैव वाणी।
तं देवेशं मादृशःकोऽल्पबुद्धिर्याथार्थ्याद् वै वेत्यहो विश्वनाथम् ॥९१॥

श्रुत्वा स्तोत्रमिदं तुष्टो जगाद परमेश्वरः।
कालान्तरे च ते राज्यं नवराज भविष्यति ॥ ९२ ॥
इत्युक्त्वा गोमयासूनुमन्तर्धानं गतः शिवः।
ब्राह्मणोऽपि वरं प्राप्य जगाम स्वनिकेतनम् ॥ ९३ ॥
एतस्मिन्नन्तरे काले लावण्याख्यपुरीश्वरः।
मृतः कालवशेनैव राजा पुत्रादिवर्जितः ॥ ९४ ॥
तस्मिन् देशे गजेन्द्रेण कश्चिद्राजा विधीयते।
इति श्रुत्वा देशदेशादागता लोकपंक्तयः ॥ ९५ ॥
वस्त्रालङ्कार सम्पूर्णा नाना शोभासमन्विताः।
स्थिता लावण्यपथ्यासु राज्यलोभेन वै नराः ॥ ९६ ॥
गोमया साऽपि लोभेन सपुत्रा स्वगृहाद्ययौ।
सपुत्रा लज्जया सा वै सन्तस्थौ गृहकोणतः ॥ ९७ ॥
सजलं स्वर्णकुम्भं च गृहीत्वा राजमार्गतः।
तेषु आगतो तिष्ठत्सु गजेन्द्रऽन्वेषयन् नरान् ॥ ९८ ॥
गृहकोणगतः सा वै नवराजः समातृकः।
स्नापितस्तज्जलेनैव स्वस्कन्धे स्थापितस्तदा ॥ ९९ ॥
राजगृहं स नीतश्च दोलया तत् प्रसारपि।
पुरोहितादयश्चक्रुः सर्वे तस्याऽभिषेचनम् ॥ १०० ॥
वीणा - मृदंग - पटह - शंख - दुन्दुभि - निःस्वनैः।
हर्षनृत्यादिसंयुक्ते गीतैस्ताल समन्वितैः ॥ १०१ ॥

लाजा पुष्पादिसिन्दूरैर्युक्तं प्राप्य महोत्सवम् ।
नवराजोऽतीव हृष्टः सिंहासनगतः प्रभुः ॥ १०२ ॥
ब्राह्मणान् पूजयामास भक्त्याऽऽशीर्वाद बालकान् ।
अन्यानुत्सवसंलग्नात् दत्वाऽन्ते पारितोषिकान् ॥ १०३ ॥
मातरं परिपप्रच्छ प्रिया मे क्व गतेति वै ।
स्वस्थानीं सा न जानाति सर्वदुःखविनाशिनीम् ॥ १०४ ॥
त्वत्प्रसादेन भूपोऽहं जातो वै त्वत् - प्रभावतः ।
महद्दुःखं त्वया प्राप्तमित्युक्त्वा मातरं प्रति ॥ १०५ ॥
प्रियावै प्रेषयद् दोलां गतास्तस्याऽज्ञया जनाः ।
ददृशुस्तां स्त्रियं ते वै नदीतीरनिवासिनीम् ॥ १०६ ॥
ततो पृच्छन् हि का त्वं भो नवराजप्रिया कुतः ।
तैः पृष्टा सा चारुनेत्रा कथयामास भारिकान् ॥ १०७ ॥
पत्न्यहं नवराजस्य परमप्रीतिदायिनी ।
गोमया पतिमाता च गच्छामि यत्र मत्प्रभुः ॥ १०८ ॥
तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा भटास्ते हर्षसंयुताः ।
दोलायां स्थापयित्वा तां प्रेषयामासुराहृता ॥ १०९ ॥
तैर्भारवाहकैः सर्वैर्दोला नीता नदीतटे ।
अप्सरोभिः कृतं तत्र ददृशुस्तैर्व्रतोत्तमम् ॥ ११० ॥
तद् दृष्ट्वा भारिका सर्वे तामाश्वास्य गतास्ततः ।
यत्राऽप्सरोगणैः सर्वैः स्वस्थानीव्रतमादृतम् ॥ १११ ॥

भारिका ऊचुः —

भो भो देव्यः किमेतद्वै क्रियते व्रतमुत्तमम् ।

अप्सरसः ऊचुः —

स्वस्थानीव्रतमेतद्धि सर्वकामफलप्रदम् ॥ ११२ ॥
एतद् - व्रतप्रभावेण स्वर्गलोके महीयते ।
इति श्रुत्वा भारीकास्ते पुष्पादीनि प्रया ' वै ॥ ११३ ॥
अप्सरोभिः सहैवात्र स्वस्थान्याश्चक्रिरे व्रतम् ।
पुनस्तत्र समायाता यत्र सा भोगिनी स्थिता ॥ ११४ ॥
ततोऽतीव प्रक्रुद्धाऽऽसीद् विलम्बेन च सा प्रिये ।
सपूपतिलकान् दृष्टवा भारवाहान् मुदान्वितान् ॥ ११५ ॥
सपुष्पफलहस्ताब्जानाह तान् पापिनी वधूः ।
भारवाहा ! विलम्बो हि युष्माभिः क्रियते कुतः ॥ ११६ ॥
इति श्रुत्वा भारवाहा विज्ञप्तिं चक्रिरे मुदा ।
अप्सरोभिः कृतं चैव नानाकामप्रदं शुभम् ॥ ११७ ॥
स्वस्थान्या च व्रतं दृष्टवा नः श्रद्धा समजायत ।
फलाभिलाषिभिश्चैव ह्यस्माभिरपि तत्कृतम् ॥ ११८ ॥
भवदर्थं पुष्पफलं समानीतं गृहाण भो !
एतत् श्रुत्वा वाहवाक्यं क्रुद्धाऽतीवावदऽत्तदा ॥ ११९ ॥
स्वस्थानी का मयाऽद्यापि लोके वेदे न च श्रुता ।
इति वज्रसमं वाक्यमुक्त्वा सा पापिनी तदा ॥ १२० ॥
तद्धस्त - पुष्प - फलयोश्चक्रे सा क्षेपणं रुषा ।
तस्यास्तत्कर्मदोलायां दृष्ट्वा संस्थाप्य पापिनीम् ॥ १२१ ॥

निन्युर्मार्गेण त्वरया भारवाहा भयान्विताः ।
अथ तत्र समायातादोलायां सुजला नदी ॥ १२२ ॥
ते तां हि पापिनीं निन्युर्नदीं तर्तुं यदा प्रिय ।
तदा प्रलयघनमेघा गर्जनं चक्रिरेऽप्रदा ॥ १२३ ॥
पपात वातवेगेन नीतो नद्यां तु पापिनी ।
साऽदृष्टा पापिनी जाता गलत्कुष्ठेन संयुता ॥ १२४ ॥
तद्व्रतस्य प्रभावेण वाहकास्ते दिवं गताः ।
तत्पापिनीस्पर्शभीत्या जलं पातालमाश्रितम् ॥ १२५ ॥
संकटं कर्दमे तत्र दृश्यते पथिकैः सदा ।
तत्र द्वादशवर्षाणि कर्दमे पापिनी स्थिता ॥ १२६ ॥
ततो वंशादिभिस्तद्धि शोधितं कर्दमं जनैः ।
तदा वंसाग्रसंलग्ना प्रोत्प्लुत्य पापिनी गता ॥ १२७ ॥
कुशस्थाने च पतिता संकटैर्दैवयोगतः ।
सर्वदा सा ज्वलद्वह्निज्वालया परिपीडिता ॥ १२८ ॥
ततः स नवराजो हि मातरं प्रति चोक्तवान् ।
राज्यलक्ष्मींश्च सम्प्राप्ता मातुः तव प्रसादतः ॥ १२९ ॥
सर्वदानं करिष्येऽहं ब्राह्मणेभ्यश्च श्रद्धया ।
इत्युक्त्वा देशदेशाच्च ब्राह्मणाः सन्निमन्त्रिताः ॥ १३० ॥
कपिलः शिष्यसंयुक्तस्तमुद्दिश्य जगाम सः ।
ते नाऽसौ तन्नदी पारे सा दृष्टा पापनी तदा ॥ १३१ ॥
मुनिना परिपृष्टा सा दग्धकाष्ठाकृतिर्वधूः ।
किं कुलं केन पापेन चेदृशी ते दशाऽधुना ॥ १३२ ॥

मुनेस्तद्वचनं श्रुत्वा पापिनी वाक्यमब्रवीत् ।
जात्याऽहं ब्राह्मणी विप्र ! ह्यवस्था व्रतनिन्दया ॥ १३३ ॥
क्षुधा मां बाधते विद्वन् भुक्तशेषमिहाऽनय !
तेनैव मे क्षुधा शान्तिरित्येवं प्रार्थयाम्यहम् ॥ १३४ ॥
ओमित्युक्त्वा गतो विप्रो नवराजनिवेशनम् ।
तत्रभुक्त्वा महद्भोज्यं दानादि प्राप्य वै ततः ॥ १३५ ॥
सर्वे द्विजा गता गेहान् स्वान्स्वानेव मुदान्विताः ।
मुनिना याचितुं नैव शक्यते लज्जया तदा ॥ १३६ ॥
इतस्ततो भ्रमन् विप्रो नवराज - नृपाङ्गणे ।
मात्रा नृपस्य दृष्टः सस्ततो जिज्ञासितो द्विजः ॥ १३७ ॥
नृपमात्रा मुनिः पृष्टो किं कार्यं भवतस्त्विह ।
तेन चोक्तं परार्थं च याच्यते भोज्यमात्रकम् ॥ १३८ ॥
भाण्डारिका इति श्रुत्वा दातुं भाण्डगृहं ययुः ।
पक्वान्नादि प्रपूर्णं तद् - व्रतनिन्दाप्रभावतः ॥ १३९ ॥
रिक्तं भाण्डगृहं जातं सर्वे दृष्टा हि सत्रपाः ।
नृपमात्रे परावृत्य तेऽवदन् सर्वमेव हि ॥ १४० ॥
सोवाच तद्वचः श्रुत्वा दीयतां भोज्यमात्रकम् ।
तस्यस्तद्वचनं श्रुत्वा कृतवन्तस्तथैव हि ॥ १४१ ॥
नूतने मृण्मये भाण्डे कृत्वा भोज्यं त्वरान्विताः ।
मुनिर्गतश्च पापेन युक्ता सा यत्र तिष्ठति ॥ १४२ ॥
दत्वा तदोदनं तस्यै द्विजस्तु स्वगृहं ययौ ।
कस्मिंश्चित् दिवसे तत्र तस्या भाग्योदयेन च ॥ १४३ ॥

आगत्य तु जगन्माता गरुडोपरि संस्थिता।
यदाह वैष्णवी देवी तद् श्रृणुष्व वरानने ॥ १४४ ॥

वैष्णव्युवाच—

स्वस्थानी परमेश्वर्या विधिवत् व्रतमाचर।
तेन स्वस्थानलाभस्ते भविष्यति न संशयः ॥ १४५ ॥
इत्युक्तान्तर्हिता देवी वैष्णवी कामरूपिणी।
तया कृतं व्रतं सर्वं यथा देव्या प्रभाषितम् ॥ १४६ ॥
दधिपूपे तया देव्या ह्यप्राप्ते व्रतकर्मणि।
शर्करायास्तथा पूपं नदीपंकस्य वै दधि ॥ १४७ ॥
कृत्वा समर्पितं बद्ध्वा तद्द्वयं सत्यतां गतम्।
अष्टपूपं ससूत्रादि नमस्कृत्य पुनः पुनः ॥ १४८ ॥
नद्यां क्षिप्तं तथा शीघ्रं तत्स्पर्शं प्राप्य नागिनी।
अष्टोत्तरशतं वर्ष पुरुषेण विवर्जिता ॥ १४९ ॥
नागेन मिलिता या च तत्पूपस्पर्शनादिभिः।
सर्वपापैर्विनिर्मुक्ता बभूवाऽतीव सुन्दरी ॥ १५० ॥
आशिषं च ददौ तस्यै नागकन्याऽतिविस्मिता।
ततो बभूव सा पापा महालक्ष्मी - स्वरूपिणी ॥ १५१ ॥
केनाऽप्यागत्य राज्ञेऽथ कथिता सुन्दरी कथा।
पथिकस्य वचः श्रुत्वाऽनुचराः प्रेषिताः पुनः ॥ १५२ ॥
नाना वाद्यादिघोषेण वेदघोषेण वै ततः।
स्वीये गृहे समायाता नवराजस्य भोगिनी ॥ १५३ ॥

गोमयाया पदद्वन्द्वम् सुन्दरी प्रणनाम सा।
मात्रा पत्न्या समायुक्तो नवराजो नराधिपः॥ १५४॥
प्राप्तं निष्कण्टकं राज्यं बुभुजे सर्वसम्मतम्।
स्वस्थानीपरमेश्वर्या कथां श्रुत्वा च श्रद्धया॥ १५५॥
अपुत्रा पुत्रमाप्नोति पत्युः प्रीति च विन्दती।
कथा - श्रवणमात्रेण हयमेध फलं लभेत्॥ १५६॥

इति श्रीस्कन्दपुराणे माघमाहात्म्ये श्रीस्वस्थानी व्रतकथा समाप्ता।

हे दुर्गे ! ठ सुवर्ण झैं हजूरको * कान्ती सफा टल्कने।
चन्द्रा नेत्र प्रधान तीन रवि झैं * छन् विश्वमा झल्कने॥८॥
छौ सिंहासनमा लगाइ तनमा * वस्त्रादि आभूषण।
बाहूमा दुइ खड्ग चर्म पनि छौ * गर्ने सदा धारण॥
शोभा दिन्छ त्रिशूलले, जलजले * दायाँ र बायाँ कर।
यस्ती छौ तिमि भन्न यो पृथिविमा * सक्ने कहाँ को छ र? ॥ ९ ॥
जानी मूर्ख मलाइ हे भगवती ! * गर्छू म जो पूजन।
त्यस्ले तुष्ट भई दया गरि ममा * आफ्नो दिनोस् दर्शन॥